

We lezen inderdaad voortdurend in de brieven van Albrecht en Isabella over muiterij en bedreiging van muiterij (zie de verzameling van CUVELIER en LEFEVRE, "Correspondance de la Cour d'Espagne sur les Affaires des Pays-Bas", aanwezig in de stadsbibliotheek). Het beleg zou 3 jaar en 77 dagen duren. Voor Albrecht en Isabella was het een moeilijke tijd. Spanje wou geen vrede sluiten, maar had geen geld om de oorlog te winnen. De builenpest was uitgebroken, er was honger en armoede. De miljonairszoon en zelf miljonair Ambrogio Spinola had geen opleiding noch ervaring op krijgsg gebied. Hij had enkel een uitstekend organisatorisch talent, en hij zou het redden. In 1603 bood hij de aartshertog aan het beleg zelf te financieren als hij het opperbevel van de operaties kreeg. Op 20 augustus heroverden de Hollanders Sluis, maar op 22 september van 1604 kapituleerden ze te Oostende.

We vinden Spinola later terug in de strijd met de Nederlanders, tot de 12-jarige wapenstilstand van 9 april 1609 - de Vrede van Antwerpen. In 1605 krijgt Spinola het opperbevel van de Spaanse troepen alhier.

"Cleyne glorie en groote schade" zal Johan van Oldenbarnevelt, raadspensionaris, over deze oorlogen gezegd hebben. De Nederlanden hadden gemakkelijk kunnen winnen, moesten ze het anders aangepakt hebben, dat zei ook al de hertog van Parma ! Nog een opmerking over de zogenaamde barbaren uit het bezette Oostende. Tijdens de wapenstilstand in de kerst-tijd van 1601 wilden de afgevaardigden van de belegerden de Spanjaarden bepaalde beloften laten doen, op de bijbel. De bijbel was dus blijkbaar een belangrijk element, ook voor deze barbaren. De zaak ging echter niet door, omdat Veere ondertussen bericht ontving dat voldoende bevoorrading was aangekomen.

In een brief van 21 januari 1603 schrijft Isabella aan de hertog van Lerma, dat de situatie in de Nederlanden goed is en dat Albrecht zeer tevreden teruggekomen is. Maar, zegt ze, men moet de binnenlopende schepen controleren, want er worden overal bijbels verspreid met de Calvinistische leer, en deze boeken zijn zo gecamoufleerd dat men wil doen geloven dat ze in Spanje gedrukt zijn, maar, ze zijn in Amsterdam gedrukt. "Elle est très contente d'avoir découvert cela", weer een bewijs dat men niet zo barbaars te werk gaat, maar werkelijk met de bijbel en de religie werkt om mensen tot de nieuwe leer te bekeren.

Bij de gebeurtenissen van 22 september 1604 zegt VLIETINCK plotseling : "In uitstekende orde trokken de dappere verdedigers uit, ruim 3.500 in getal, met slaande trommel en vliegende vaandels..." en even plotseling is Prins Maurits "de versaagdsten en edelsten vijand van Spinola".

Ik zou zeggen, in de geest van VLIETINCK, een goede Protestant is blijkbaar een overwonnen Protestant.

Van Oostende bleef na het vertrek van de Protestanten, alleen maar een ruïne over, en dit is zo jaren gebleven.

III. Slotbeschouwing.

Voor dit 2de gedeelte wou ik het hierbij laten. In de komende maanden zal ik me bezig houden met de studie van het Protestantisme na het beleg tot vandaag.

In de zeventiende en achttiende eeuw horen we weinig over Protestantisme. We horen nog van een paar predikanten in Oostende bij het begin van de achttiende eeuw. De legerpredikant Hermanus Probstleng vertrok uit Nederland in 1710 als proponent naar het garnizoen van Oostende. Voor hem was er Wigboldus Belcampius van 1705 tot 1710. Een zekere Rotterdammer Lingius Isaacus moet na 1740 in het garnizoen van Oostende gewerkt hebben, na zekere tijd in Ieper te hebben doorgebracht. Na 1604 zijn practisch alle Protestanten uitgeweken. De anderen konden alleen maar in het verborgen Protestant zijn, worden of blijven. Buitenlandse handelaars, die onder het mom van handel te drijven, als predikant of propagandist, bekeerlingen trachtten te maken.

Spinola en Isabella zorgden er o.a. voor dat een groep Jezuïeten de vloot ging bewerken. Deze hielden zich met veel geduld bezig om de matrozen te bekeren, vooral de Hollanders en Skandinaviërs. Over deze periode, zie "L'Aumônerie de la Flotte de Flandres au XVII siècle", door HAMBYE S.J., Facultés Universitaires Namur 1967. Deze aartshertogelijke regering zal het Protestantisme krachtig blijven bestrijden. Er volgen nog plakaten in 1607 en 1609 tegen de ketters. Als Noord-Nederland met tegenmaatregelen dreigt, en dat spelletje zal zo duren tot Jozef II, worden de Protestanten, met tussenposen van vervolging, geduld als zonderlingen.

In de Barrièresteden konden de Belgische Protestanten tamelijk veilig hun geloof beleven.

Een dekreet van 1771 stond de Protestanten eindelijk toe hun doden op een onopvallende plaats te begraven.

Bij de dood van Maria Theresia genoten de Protestanten een zekere gewetensvrijheid, doch konden geen enkel recht laten gelden.

Wij moeten wachten tot Jozef II met een door hemzelf opgesteld edict van tolerantie van 13 oktober 1781, wat enige rechten gaf aan de Protestanten (tempels, niet aan de hoofdweg). De Protestanten krijgen burgerrechten en mogen in Leuven gaan studeren. Een dekreet van Jozef II van 1782 bestraft de geestelijken "die boeken ontnemen aan het volk onder voorwendsel dat ze ketterse voorstellingen zouden bevatten".

De gereformeerden die BOWENS bedoeld in zijn nauwkeurige beschrijving der oude en beroemde zeestad Oostende, zijn eigenlijk Anglicanen.

Meer dan eens tijdens zijn reis in de Nederlanden en in Oostende, heeft Jozef II, zich persoonlijk moeten bezighouden met de Protestanten, en dit was duidelijk in Oostende om de Anglicanen te helpen. De consul van Engeland heeft zich geregeld tot hem gewend voor hulp. Jozef II heeft nadien in Brussel gepleit voor een soepelere toepassing van artikel 16 van het tolerantieedict, om de Protestanten tegemoet te komen. Vanaf 1783 vinden we de eerste sporen terug van een Protestantse (Anglicaanse) gemeenschap te Oostende.

Tijdens de Amerikaanse onafhankelijkheidsstrijd hebben Oostendse Protestanten, die met hun schepen onder Oostenrijkse vlag voeren, een aanzienlijke rol gespeeld. Hierover kan U iets lezen in DE SMET J. "Le Culte Protestant à Ostende en 1784", "Annales de la Société d'Emulation de Bruges en 1937" (vol. LXXX, 6, blz. 146-150), en BALACE F.M. "Les Protestants Belges et la Guerre de Sécession à Bruxelles" (Vereniging voor de geschiedenis van het Belgisch Protestantisme, reeks V, aflevering 6, 1970).

In de Hollandse tijd ging het weer beter, en in september-oktober 1875 was het de legerpredikant Aitton reeds gelukt een gemeenschap te stichten. De koninklijke besluiten van 4 maart 1817 en 1 april 1817 hiëlden een eigenlijke erkenning in van een Protestantse gemeenschap. Met het koninklijk besluit van 28 april 1835 kreeg de Anglicaanse gemeenschap zijn eerste subsidie.

Vanaf 1856 kunnen we spreken van een Protestantse gemeentelid van de Bond van de Protestants Evangelische Kerken (was op 18 mei 1831 vorstelijk erkend).

In 1870 sticht Isebaert Auguste hier de zendingskerk (Belgisch Christelijke Zendingskerk). Hij was hier plaatselijk commandant, met de rang van kapitein - de colporteur Gijsbert Van Helden werd de eerste voorganger. Een gekend predikant was o.a. Jan Derk Domela Nieuwenhuis.

In 1969 werd deze kerk de Hervormde Kerk van België genoemd en in 1979 ging deze kerk op in de Verenigde Protestantse Kerk in België.

* * *

Geraadpleegde Literatuur

BACKHOUSE M., Dokumenten betreffende de Godsdiensttroebelen in het Westkwartier: Jan Camerlynck en tien zijner gezellen voor de Ieperse vierschaar (1568-1569), Koninklijke Academie van België, Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis CXXXVIII, 3de en 4de Aflevering, Brussel, Paleis der Academiën 1972

BACKHOUSE M., Hagepreken in het Vlaamse Westkwartier (mei-december 1566) De Franse NL'S, Jaarboek '84

BROUWER Fr. en DE JONG G., Nieuwe Geschiedenis der Nederlandse Beroerten, Tilburg '67

DECAVELE J., De Dageraad van de Reformatie in Vlaanderen 1520-1565, Bruxelles 1975

DECAVELE J., Historiografie van het zestiende-eeuws Protestantisme in België (Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis 62, 1, 1982

DE COUSSEMAKER E., Troubles Religieux du XVIIe Siècle dans la Flandre Maritime 1560-1570

DE MEIJ J.C.A., De Watergeuzen en de Nederlanden 1568-1572 Amsterdam 1972

DE SCHREVEL A.C., Recueil de documents relatifs aux troubles religieux en Flandre 1577-1584, Brugge 1921-28

- HALKIN L.E., Le Protestantisme en Belgique sous Charles-Quint, Bruxelles 1965 - Annales 63-64
- JANSSEN H.G., De Kerkhervorming in Vlaanderen, Arnhem 1868
Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, De Nationale Synode te Middelburg in 1581, Middelburg 1981
- PARKER G., Der Aufstand der Niederlande, München 1979
- PASQUINI J.N., Histoire de la Ville d'Ostende et du port, Bruxelles 1842
- PUTTEMANS A., La Censure dans les Pays-Bas Autrichiens, Bruxelles 1935
- SEPP C., Uit het predikantenleven van vroegere tijden, Leiden 1890, E.J. Brill
- TERLINDEN en BOLSEE, Recueil des Ordonnances des Pays-Bas, deuxième série 1506-1700, tome huitième - Règne de Philippe II, Bruxelles - Min. de la Justice 1978
- VANDAMME L., Geuzen in het Westkwartier, Werkgroep Westkwartier
- VERHEYDEN A.L.E., Anabaptism in Flanders 1530-1650, Herald Press Scottdale 1961
- VERHEYDEN A.L.E., De Hervorming in de Zuidelijke Nederlanden in de XVIde eeuw, Bruxelles 1949
- VERHEYDEN A.L.E., Geschiedenis der Doopsgezinden in de Zuidelijke Nederlanden in de 16de eeuw, Paleis der Academiën, Brussel 1959
- VISSER C.Ch.G., Luthers' Geschriften in de Nederlanden tot 1546, Van Gorcum, Assen 1969
- VLIETINCK E., Het Oude Oostende en zijne driejarige Belegering, Oostende 1897
- West-Vlaamse Gidsenkring, Brugge in de Geuzentijd, Brugge 1982
- WILLAERT L., Les origines du Jansénisme dans les Pays-Bas Catholiques, Bruxelles 1948

Bibliothèque de la Revue d'Histoire Ecclésiastique, Fascicule 47; Sources de l'Histoire Religieuse de la Belgique, Moyen âge et Temps modernes;

Bronnen voor de Religieuze Geschiedenis van België, Middel-eeuwen en Moderne tijden;

Actes du Colloque de Bruxelles, 30 nov.-2 déc. 1967 (Ie et IIe sections);

Publications Universitaires de Louvain, Bureaux de la R.H.E., Bibliothèque de l'Université, Louvain 1968

Alfons LAUREYS

